

گونه‌شناسی اندیشه
در سروده‌های فارسی نیمایوشیج

پژوهش و نگارش:

یرج صادقی

میراث

۱۳۹۷

سرشناسه:
 عنوان و نام پدیدآور:
 مشخصات نشر:
 مشخصات ظاهری:
 شابک:
 وضعیت فهرست نویسی:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 موضوع:
 رده بندی کنگره:
 رده بندی دیویی:
 شماره کتابشناسی ملی:

صادقی، ایرج، ۱۳۴۷-
 گونه‌شناسی اندیشه در سروده‌های فارسی نیمایوشیج/پژوهش و
 نگارش ایرج صادقی.
 تهران: میرماه، ۱۳۹۷.
 ۱۱۲ ص.: مصور.
 ۱-۳۳۲-۳۳۳-۶۰۰-۹۷۸
 فیبا
 نیمایوشیج، ۱۲۷۴-۱۳۳۸، مستعار -- نقد و تفسیر
 شعر فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
 Persian poetry -- 20th century -- History and criticism
 شاعران ایرانی -- قرن ۱۴ -- سرگزشتنامه
 Poets, Persian -- 20th century -- Biography
 ۱۳۹۷/ص ۲/PIR۸۲۸۵
 ۱/۶۲
 ۵۴۹۷۰۳۵

گونه‌شناسی اندیشه در سوره‌ها - نارسى نیمایوشیج

• ناشر: انتشارات میرماه

• تألیف: ایرج صادقی

• طراح جلد: مهدیه ناظم‌زاده

• گرافیک متن: مژگان باقرزاده مردانی

• لیتوگرافی و چاپ: نقش جوهر

• صحافی: افشین

• نوبت و سال انتشار: نخست / ۱۳۹۷

• شمارگان: ۵۰۰ جلد

• قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

• شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۳۳-۳۳۲-۱

تمام حقوق قانونی اثر برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

تهران، نیلوران (شهید باهنر)، خیابان مژده (شهید مصطفی مقدسی)، شماره ۶۴، طبقه ۵، واحد ۱۳
کدپستی: ۱۹۷۱۸۱۵۱۶۶ | تلفن: ۲۲۷۲۲۹۰۱ - ۲۲۷۵۹۲۰۳ - ۲۲۷۵۹۲۰۴ | تلفاکس: ۲۲۷۲۲۹۰۲
www.mirmah.com | info@mirmah.com

مقدمه

ادبیات و شعر، زبان و بیان‌کننده‌ی هویت و شخصیت جامعه بوده، به منزله‌ی سایه‌ی اجتماع مردم است؛ به همین دلیل، یکی از راه‌های شناخت جامعه و انسان، بررسی ادبیات آن جامعه می‌باشد. ادبیات، سه جهت زمانی دارد: نخست ادبیاتی که گذشته‌ها را بازگو می‌کند، دیگر ادبیاتی که حال و معاصر را به ما می‌شناساند و نیز می‌توان ادبیات آینده و آرمانی را نام برد؛ یعنی، نقبی به گذشته و حتمی در حیات حاضر و معاصر و آینده. «از آن زمان که پیشروان جامعه، کوشش خود را برای ایجاد ارتباط ما، بین ادبیات و زندگی نوین آغاز کرده‌اند، بیش از یک قرن و نیم می‌گذرد، نمی‌توانی که به‌نامه‌نگاران و متفکران عصر ناصرالدین شاه قاجار، بنیاد نهاده‌اند.»^۱ موجبات پیدایش نواهای جدید را فراهم آورد و در عالم شعر منجر به پیدایش شیوه‌های نوینی شد که نیمایوشیج، بنیان‌گذار آن است. نیمایوشیج که از جمله شاعران شاخص چون رودکی و سنایی، شاعران دین‌داران ساز با دو رویکرد، قالب و محتوا که هنرش رو سوی مردم دارد، لذا او برای نشان دادن «تجرب‌های انسانی که از دل افشار اجتماع بیرون می‌آیند، استفاده می‌کند. هنر او در بکارگیری بهره‌های مناسب در شعر است؛ یعنی، گزینش در گروه‌ها و اجتماع، که حاصل تجربه‌های اوست. رویکردهای اجتماع و اندیشه‌های خاص را به نمایش می‌گذارد و ققنوس هویت اجتماعی مردم، زایش پیدا می‌کند؛ درد جامعه و رنج بشری را به نقش می‌نشانند.

«شعر معاصر حاصل بصیرتی است که از یک طرف معرفت فراگیری نسبت به هستی دورانش داشته و از طرف دیگر با موقعیت اجتماعی دوران خودش درگیر باشد؛ اینکه این موقعیت و آن معرفت، سنتز خود را در فردیت شاعر باز یابد؛ و به صورت یک بصیرت درآید، اینجاست که هر چه از هستی و از جهان و جامعه می‌گیرد همه جز وجودش می‌شود. و امکان سرایش را پدید می‌آورد.»^۱ نیمایوشیخ خود معتقد است «من به کاری که ملت به آن ر دارد اقدام می‌کنم.»^۲

پیه‌ها. نیما با انسان ناشی از مراحل حساس جنبش‌های اجتماعی و سیاسی نیست ولی بی‌تأثیر هم نمی‌باشد. فرهنگی که در دوران مشروطه رایج شد و اندیشه‌ای را که در جامعه ایجاد کرد و مودی چون حقوق انسانی و دوران خاص پهلوی بی‌تأثیر نبوده است. در کل، به این می‌توان گفت که خواه ناخواه در روند اجتماعی و زمانی خویش قرار می‌گیرد. نیما مثل هر انسانی به طور متعارف، دچار گفتمان دوران و اتمسفر زیباشناختی و نظریه‌ی ادبی غالب بود و مثل عموم روشنفکران آن زمان، با اندکی منحنی تغییرات، لااقل در دوره‌ای در شعر و حیات هنری خود تن به ارزش‌ها و دیدگاه‌هایی چون، ادبیات و شعر که به مثابه ابزار و حربه‌ی ستیز و مقاومت است داد و اینکه شاعر باید فریاد خلق باشد؛ حنجره‌ی او مال خود او نیست و آینه و انعکاس دهنده‌ی دردها و غم‌ها و آرزوهای مردم است.

در آن دوره که شعر و ادبیات در فضای جامعه‌ای تیره و بسته و سراسر بودگرایش شاعران در سه رویکرد اصلی و عمده نمایان می‌شد. ناسیونالیسم، سوسیالیسم و مارکسیسم وارداتی و ادبیات اپیکوریستی و لذت طلبانه و آنهایی که توجیهات نمی‌دادند چنان اندک بودند که می‌توان گفت، گویی نیستند.

به هر حال اگر نیما را از یک جهت واقع‌گرا بدانیم یک واقعیت هم این است که شاعران هم دچار رنگ روزگار و عصر خود می‌شوند و نیما هم دچار همان گفتمان انقلابی

۲. نیما و شعر امروز، عباس قزوین‌جاهی، انتشارات فصل سبز، انتشارات توس، چاپ دوم، صفحه ۱۰.

۳. طاهیان، سیروس، انتشارات زمانه، چاپ اول، ۶۸، صفحه ۶۳.

شد و به ستایش رنج و درد و اندوه و نقاشی سایه روشن های تلخ و تیره روی آورد و بر بسیاری از شاگردان و پیروان خود اثر گذاشت.

به این اعتبار که در گذشته و حال مردم را به طبقات مختلفی از جهت جایگاه قدرت، درآمد، جنسیت، شغل و... تقسیم کرده اند، چنانکه در آثار قدیم چون شاهنامه و در کتب امای مردم شناسی معاصر هم دیده می شود؛ لذا بر مبنای گونه شناسی مردم، انسانی را در شعار نیما براساس اندیشه اش مورد تحلیل قرار دادیم. در مصداق عملی با نگاهی جامعه شناسانه و ذوق ادبی اثر را بررسی نمودیم و به تحلیل محتوایی پرداختیم. از مسائل زیبایی شناسی در این گفتار کمتر استفاده شده است. با توجه به تقسیم بندی اندیشه ی انسان و جایگاه انسان و سنخ و گونه ی اندیشه وران به استناد سروده ها، هدف شاعر و رهیویه های فکری، گونه ی این است که گرایش عمده ی اشعار نیمایوشیج به سمت انسان و جامعه است و عاطفه ی شعار رنگ و بوی اجتماعی دارد و من رمانتیک در آن کمتر مشاهده می شود. و نیز به اسباب گونه شناسی اندیشه می توان نتیجه گرفت در شعر نیما به طور بارز روحیه ی ضد استبدادی و بارزه برجسته است.

در پایان از زحمات و راهنمایی و دانش افزایی استاد فرزانه نیک اندیش جناب آقای دکتر علیرضا نیکویی دانشیار دانشگاه گیلان سپاسگزارم و نیز بدست دانشمند دکتر علی یزدی نژاد - مدیر محترم انتشارات میرماه که قبول زحمت نمودند، در این مهم مرا یاری فرمودند، قدر دانی و تشکر می نمایم.

این همه گفتیم لیک اندر بسیج

بی عنایات خدا هیچیم هیچ

ایرج صادقی

نور - ۱۳۹۷ خورشیدی

فهرست

۷	 مقدمه
۱۳	 فصل اول
۱۳	 ۱-۱- زندگی نامه‌ی خودنوشت نیما
۱۶	 ۲-۱- روزشمار زندگی نیمایوشیخ
۱۹	 فصل دوم
۱۹	 ۱-۲- حوادث سیاسی و اجتماعی، انعکاس اوضاع اجتماعی در شعرنیما
۲۳	 ۲-۲- مفاهیم اجتماعی و درک جامعه شناسانه در شعرنیما
۲۵	 ۳-۲- درد مشترک
۲۸	 ۴-۲- بازیگران شعرنیما واقعی هستند
۳۱	 ۵-۲- تجربه و لمس موضوع در شعرنیما
۳۷	 فصل سوم
۳۷	 ۱-۳- گونه‌ها و شکل‌های تقسیم‌بندی مردم
۳۹	 ۲-۳- گونه‌شناسی چیست؟
۳۹	 ۳-۳- انسان‌گرایی و وجود گونه‌ها در شعرنیما

فصل چهارم	۴۳
۱-۴- اندیشه انسان مبارز	۴۳
۲-۴- اندیشه انسان قهرمان	۵۴
۳-۴- اندیشه انسان شهرگریز	۶۶
۴-۴- اندیشه انسان امیدبخش	۸۳
۵-۴- اندیشه انسان ناظر نگران	۸۸
۶-۴- اندیشه انسان ستمکش	۹۴
۷-۴- اندیشه انسان عاشق	۹۸
منابع	۱۱۱